

Ранко Раделић

Извјештај са друга стране пакла

/Приказ књиге троје хрватских аутора/

**ГУБИЦИ КВИСЛИНШКИХ СНАГА ПОРИЈЕКЛОМ СА
ИСТОЧНЕ БИЛОГОРЕ И ЊИХОВИХ ЦИВИЛНИХ СА-
РАДНИКА (У РАТУ 1941.- 1945. Г. И ПОСЛИЈЕ ЊЕГА)**

Текст је интегрални дио још необјављене монографије
МРАК И МАГЛА – Жртве Билогоре XX вијека

Негдје у току 2015. год, захваљујући Гојку Чизмићу из Штутгарта, до мене је допрла књига коју је објавило троје бјеловарских аутора¹: Анита Блажековић, Здравко Ивковић и Јосип Вусић.

Одмах ме је привукло име једног од њих, Јосипа Вусића, мог професора физике седамдесетих година у бјеловарској Гимназији, којем и данас дугујем што ме је тада научио строгом, егзактном приступу, бар тамо гдје је то потребно и примјерено.

Иако је већ наслов сугерисао да су невина јагњад била жртва омражене Југославије, нисам се дао смести и очекивати да је књига још само један од уобичајених хрватских митоманских памфлета. И нисам се разочарао. Једва и примјећујући опскурне пројекције проусташке политичке визуре којом је књига богато гарнирана, тражио сам чињенице, бројеве, искористиве податке. А она их је

¹ Blažeković, Anita; Ivković, Zdravko; Vusić, Josip, *Jugoslavensko nasilje i prešućivane žrtve 2. svjetskog rata i poraća s područja današnje Bjelovarsko -bilogorske županije*, 2. izdanje, Ogranak Matice hrvatske u Bjelovaru, Bjelovar, 2015, 976 str.

била пуна - именима, датумима, мјестима догађања, читава једна озбиљна методологија и огроман посао аутора и сарадника упрегнути у то да изнесу на свјетло дана оно што се деценијама заиста прешућивало, а рекао бих – и скривало са не баш добрим намјерама. Желим да вјерујем да је професор Вусић овом капиталном раду са друге стране пакла, дао свој незамјенљиви печат.

Морамо поставити питање зашто је требало чекати више од 70 година, читав један људски вијек, да би се ови подаци прикупили и објелоданили.

Није се поштовала ни чувена временска дистанца као граница за објављивање осјетљивих историјских докумената, јер она подразумејева и неку врсту дисконтинуитета, а њега изгледа Балкан не познаје.

Имагинарни непријатељ, непријатељске снаге, неопипљива и недефинисана мрачна страна историје, то је остало у нама од оног чему смо учени у школским клупама и јавним дискурсима.

СТИЦАО СЕ УТИСАК да се ради о шачици домаћих издајника и бојало пред јавност изаћи са бројевима о стварном опсегу зла. Тиме је и тобожње чување тзв. братства-јединства постало виртуелна работа без стварног садржаја, па и без будућности. Тако је изостала пуна историјска, али и политичка, социолошка, психолошка, једном рјечју, свеобухватна научна анализа једног историјског феномена и остао неразјашњен друштвени процес у којем је један до тада поштен, вриједан и љубазан народ, могао наизглед преко ноћи изродити толики број усташких чудовишта од којих неке само условно можемо убројити у људску врсту.

Денацификација, дефашизација, деусташизација, рјечи су које у Брозово вријеме нису коришћене, јер није

било ни друштвене праксе коју би тако назвали. Оне не значе физичко истребљење припадника тих покрета, већ истребљење накарадне идеје разобличавањем њених извора и то на тај начин да то постане разумљиво најширим слојевима читавог народа. Ако се то не учини, а погубе само пуки извршиоци уз истовремено пуштање врхушке усташког покрета и 500 идеолога да у послеријатном периоду безбједно вршљају по тзв. „слободном свијету“, онда је посијано ново зло, а колико се знамо, то не пролази без нових гробова и светаца, хероја и злочинаца. Десила се потом и 1991. и 1995, а Дамир Крстичевић, хрватски министар одбране изјављује 2019. г. да је хрватска војска спремна за нове Олује. Ништа дакле није готово, а рјешење братоубилачких неспоразума је, како изгледа, пролонгирано за неку далеку и неизвјесну будућност.

Одговорност Броза и његове камариле се у овоме не може пренагласити. Ако томе додамо очијукање са Куртом Валдхајмом, онда ћутање послеријатних власти не можемо објаснити само са страхом за будућност једнооког идеолошког конструкта који је, како видимо на голооточком примјеру, по потреби могао попримити и ригидне облике, а не само пропагандног „социјализма са људским лицем“.

Није то био ни страх од замјерања финансијским покровитељима, иако ни једног тренутка, ни у периоду од 1945.-1968., ни послерије реформе до 1974., ни послерије усвајања новог устава и узимања само те године 9 млрд. долара кредита, па све до рата 1991, земља ни у једном тренутку није била солвентна. Није било страха, било је нешто друго. Наиме, данас можемо на геополитичком плану проматрати нпр. сукоб њемачког и руског царства

у I или Њемачке и СССР-а у II свјетском рату као сукоб због економских, идеолошких и других интереса. Међутим, иза тих, рекли бисмо пропагандних објашњења за најшире масе, постоји проста чињеница која надилази сва та објашњења – у тим ратовима сатрто је десетине милиона Германа и Словена. Узевши у обзир да се игре на тој шаховској табли играју и данас и да некемо никако не одговара Евроазија која би израсла из сарадње тих народа, јасно је да постоје и други, не тако видљиви геополитички пројекти.

Слично је и на Балкану. Са уском сарадњом Срба и Хрвата на дужи рок, у пројекцији би се могло говорити и о моћном државотворном ентитету са словенском доминацијом, који би можда обухватио читав Балкан и изашао на четири мора. У силама којима то не би одговарало, требамо тражити оне који су овдашње Словене, па тако и Србе и Хрвате, у сваком погледу требали држати у засебним ладицама. Сјетимо се само Дрезденског конгреса КПЈ 1929. и ставова о рушењу Југославије, Сплитског пленума 1931, ... „велебитског устанка“ и подржавља усташтва од стране КПЈ.

Срби и Хрвати у Брозово вријеме нису смјели бити превише гласни, те за разлику од Александра који је био Србин и сва три тадашња народа доживљавао као своја, Броз који није припадао поријеклом ни једном, третирао их је као своје стадо, а ни један од њих као свој народ. Лично сам дубоко увјерен да је Броз само продужена рука, намјесник тих сила. Да ли би ико ко је од словенског „рода и кољена“, могао одбити Жуковљев приједлог Титу приликом обиласка Сремског фронта 1944. (да прије јуриша те необучене дјеце „узоре“ каћушама њемачке линије) ријечима да то не треба из „педагошких“ разлога.

Објављивањем свих жртава, истраживањем узрока масовне психологије ушаштва, неизбежно би се стигло до клерофашизма и папе Пија XII, географије србомржње, разлога спашавања усташа, открила би се тада „тајна веза“ Черчила, Броза и његове улоге и тога се врхушка бојала. Овако је породицама оних који су ратујући за Павелића у некој наивној вјери да је то домољубни чин, остао горак укус у устима, а и на Србе би се у најмању руку подозриво гледало да су након 1945. тражили она национална права која су имали у Аустроугарској. Али, зашто се ћутало и послје Брозове смрти, све док је било Југославије, па и у оној трећој и надаље, све до данас је непримјерено и политички некоректно разгртати те старе магле. Повучене су оптужнице за налогодавце бомбардовања из 1999, ко би још без бриге за власт и главе смио да отворено говори о 1941., као и о 1991. години у Билогори.

Ништа се није промијенило након 1945. осим веће доступности информација. Истину данас смију саопштити само неинституционални извори, али, нажалост, не каже се узалуд – није битно шта се каже, већ ко то каже.

Хрватски јунаци и хрватски православци

Но, да се вратимо ауторима *Jugoslavenskog nasilja ...*

За разлику од егзактног приступа у сакупљању и систематизацији чињеничног материјала, пратећи и уводни текстови покушавају догађаје ставити у историјски контекст и објаснити чак и претходне вишевијековне догађаје са новог, ревизионистичког полазишта. Резултат је један дражесни дилетантизам у којем се користе излизане фlosкуле, толико блиске недоученим хрватским историчарима, за разлику од људи од науке попут

једног Петрића, Голдштајна, Шкиљана или Карауле. Тако се наши аутори упуштају у фантазмагорије типа – „*Tijekom 19. stoljeća vlaški se etnički element srbizirao najviše zahvaljujući djelovanju Srpske pravoslavne crkve.*“ (436. с.), „... *četnički orjentirana skupina pod vodstvom Gedeona – Gece Bogdanovića ...*“ (437. стр.) и тако редом.

Аутори се нису одмакли ни за педаљ од клишеа хрватске историографије у којој је сваки наоружани, али и национално орјентисани Србин „*četnik*“. То је у суштини израз острашћене србомржње и својеврсна лоботомија, манипулативна техника која има за циљ сљепило према разликама у политичким и другим орјентацијама у Срба, гдје најнепожељније постаје заједнички називник, па се све своди на став у којем је само *мртав Србин добар Србин*. За стране менторе би било крајње непродуктивно ако би дио политичких Хрвата нашао са политичким Србима интегративни интерес, не дао Бог да он буде и државотворни.

Аутори не разликују четнике из ослободилачких ратова 19. вијека, диверзанате из 1. свјетског рата, непомирљиве разлике између формација Михаиловића, Недића, Љотића и одметнутих четника из 2. св. рата, спонтани деполитизовани отпор из 1941. против усташке страховладе прије устанка организованог од комуниста крајем јуна и почетком јула. Послије крунске синтагме из 1991. – *srbokomunističko-četnička agresija*, аутори, ако и смију, можда другачије више и не знају. У исти кош смјештају и четничку политичку организацију између два рата прешућујући да је у њој било и Хрвата,² прешућују да је Гецина *četnički orjentirana skupina* пуцала у Билогори по истом непријатељу као и skupina Драге Врбанића - Резбара, Хрвата из Рибњачке, те се „праве

грбави“ прешућујући богато документовану чињеницу у хрватским и српским изворима, да је једини четник у покушају током 2. свјетског рата на Билогори био Хрват Петар Девчић.³

О проуштакшој орјентацији тих пратећих коментара можда најјасније говори слиједећи цитат: „*Bezbroj je primjera i junačkog držanja i borbe za Hrvatsku i među nacionalnim manjinama. ... Tijekom Drugoga svjetskoga rata ovo je selo /Иваново Село, нап. ур./ dalo 33 žrtve.*“ (стр. 440-441.). Шест цивила из овог села страдало од ових *junaka* и 13 погинулих партизана (7 Чеха, 5 Хрвата и један Србин) који су били на магистралној линији борбе читавог слободољубивог свијета да се затрпа понор из којег је звијер изашла, то се не рачуна! Усташка НДХ је *über alles!* А о томе како аутори нашироко бране Сивјановића, Стахуљака, Марјановића и Колара (стр. 442-443), а олако прелазе преко 504 одведена у априлу '41 у „Даницу“ и неповрат, не вриједи трошити ријечи. Док се баве бројевима, још и некако, али док се лате пера, болест их узме под своје.

Али, нисмо листали ову књигу, знајући са ким имамо посла, е да би тражили ставове са којима се не слажемо,

² *Споменица Имбре Дитмајера*, 1935, год. – „*Osnovano je u Velikoj Pisanici Četničko udruženje sa nošenje značke s mrtvačkom glavom u sastavu paroh Petar Tomić, Stevo Vujić, Bran-ko Zlatar (učitelj Hrvat), Sava Maričić, Petar Kantar, Đuro Funduk (učitelj Hrvat)*“.

³ Љубићић, Vlatko, *Odmetnici, četnici i partizani na Bilogori, Psu-nju i Papuku*, „*Glasnik hrvatskog uljudbenog pokreta*“, br. 110., Hrvatski uljudbeni pokret, Zagreb, 2011.; Јелић, Душан, *А Бог само ћути и гледа*, Библ. Задужбина, Књига 5, „Завичајно удружење Билогора“, Београд, 2016, стр. 55.

већ материјалне пропусте, оно што је случајно или намјерно додано или одузето, а да се то може доказати из других извора, те да тиме дођемо што ближе истини о оном што се догађало у II свјетском рату на источној Билогори.

За потребе нашег рада, било је важно уочити пет најважнијих група таквих пропуста:

- а/ Национални идентитет; Аутори без изузетка све Србе који су изгубили живот, било као цивили или војници у служби НДХ, идентификују као Хрвате православне вјероисповијести. У нашој обради података ту смо идентификацију промијенили, али због несигурности у многим случајевима, одредницу нисмо дирали код других националности, иако је по послијератном изјашњавању јасно да је низ породица Чеха и Мађара овдје третирано као хрватске.
- б/ Скривање начина страдања; Аутори доста провидно, сами или због таквих прикупљених изјава, код страдалих гдје је узрок страдања непознат остављају имплиците отворену могућност да су жртве партизана, на терет истој страни у многим случајевима стављају и оне цивили за које је очито да су страдали приликом борби, али ни у једном случају не оптужују власти или оружнике НДХ за смрт цивила, па су они жртве несрећних случајева, случајно убијени из пушке, умрли од страха итд.
- в/ Уз имена погинулих војника аутори наводе и припадност војној формацији – усташа, домобран, оружник, ХДВ. Многим информаторима је вјероватно било једноставније изјавити да им је члан породице погинуо као припадник Хрватске државне војске него као усташа, свјесни ореола које тај мрачни назив има и у

хрватсим срединама. Крајем рата је Главни стожер ХДВ одлучио да све формације третира на исти начин, па је ова подјела постала беспредметна.

г/ Војници и цивили. Аутори користе за страдале у многим случајевима спорну подјелу на војнике и цивили и то у условима грађанског рата, које је, између осталих, имао сукоб 1941– 1945. на овом простору, а у којима је војник свако ко носи оружје, а цивили они остали, па и они не сви. Именовати таборнике, сеоске старјешине и друге који су се на документима и потписивали као усташе, носили оружје, одлучивали о животу и смрти, већ је еуфемизам за оне који свакако не могу бити цивили.

д/ Прешућене жртве. Ауторима се поткрала и једна системска и рекао бих, најозбиљнија грешка. Она то, наравно, престаје бити ако су имали намјеру да попишу само страдале са „своје стране“, без обзира на националност. Послијератне комунистичке власти су због „мира у кући“ и лажног братства-јединства редуковале број српских и ромских жртава, мијењале национални идентитет попут примјера Рома Амића из Велике Барне које су претворили у Хрвате, прешућивале стотине, не само цивилних жртава из породица позиционираних на другој страни, већ и на „својој“, гдје је еклатантан примјер да на службеним пописима жртава нема ни мајке, ни сина Ђуре, па ни имена самог народног хероја Мојице Бирте-Зеца из Гакова. У истом маниру, аутори такође прешућују „другу страну“, мијењају национални идентитет, смањују још једном већ редуковани број жртава, занемарујући и Хрвате.⁴

Прешутјеше тако и комунисти и усташе на стотине имена страдалника и по други пут, а наша тројка, ако

је и имала поштене на-мјере при стварању свог опсежног рада, овим поступком их је у великој мјери обезвриједила. Свака критика на рачун комуниста са те позиције спада у категорију коју народ јасно дефинише – „ругала се сова сјеници да има велику главу“. А да је сова ноћна птица и да је поменута књига наших аутора добро на трагу успостављања жељене, али ипак само још једне нове искривљене парадигме, у то нема никакве сумње.

Иако писана са проусташке позиције, гдје се *прешућују* сва непочинства клерофашистичке и квислиншке НДХ, а свако мало са страница искрсавају непостојећи четници и пренаглашава сваки непринципијелни поступак бораца антифашиста, књига је ипак за пажљивог читаоца драгоцјен извор информација. Ревизионистички и наопако тумачени догађаји из 2. свјетског рата, криво постављени етички стандарди у којима су усташки крволоци *junaci*, а партизани злочинци, фризирани и исхитрени закључци, све је то уствари неважно код ове књиге. Док се ради о бројевима, датумима, именима, сјећање на интегритет професора Вусића ми дозвољава да вјерујем да су они стварни, драгоцјени за цјеловиту спознају о трагици Билогоре. А то је једино важно.

Методолошке напомене

У овом издању Завичајног удружења „Билогора“, колико је познато, први пут се на јужнословенском прос-

⁴ „Prema našem istraživanju, na području Grada G. Polja utvrđeno je 581 prešućena žrtva 2. svjetskog rata i poraća, a od toga 409 Hrvata. Prema jugoslavenskom popisu partizanskih je žrtava (partizanskih boraca i civila) bilo 1588, a od toga 90 žrtava hrvatske nacionalnosti.“ (Blažeković, Ivković, Vusić, *Jugoslavenko nasilje ...*, str. 443.)

тору објављују на једном мјесту подаци о страдалима са једне и са друге стране „барикаде“.

То никако не значи изједначавање злочина и казне, прогоњених и разуларених, показује само трагику постојања свакодневног човјека, есенцијалну погрешност самих темеља људске цивилизације, гдје се од најранијег дјетињства људи одгајају тако да буду пријемчиви за сваку глупост, бешчашће и зло које им сугеришу ауторитети. Не ради се о специфичној генетици или склоности појединих народа или људских скупина да чине ово или оно, већ о ноторној чињеници да је преко 95% сваке популације подлегло социјалној дресури у којој им је ампутирана способност самосталног мишљења и замијењена механизмом за пријем манипулативних порука. У другачије форматираној политичкој клими, злочинац је могао бити жртва и обрнуто, све у зависности од ментора који већ вијековима вуку конце на Балкану, а подложника и егзекутора није никада мањкало. Није то само посебност Балкана – мисао слободе са ултимативном „демократијом“ и расистичком западном културом убрзано ишчезава у небеском плаветнилу.

ПРИСТУП ОБРАДИ ПОДАТАКА О ИСТОЧНОЈ БИЛОГОРИ

Књига на укупно 976 страница обрађује и зону коју називамо источном Билогором, наводећи скоро без изузетка имена и друге податке о појединцима који су у војним формација квислиншке власти, односно НДХ, погинули у току Другог свјетског рата, надаље, о припадницима истих формација који су изгубили живот послје 15. маја 1945, те о цивилима које су партизани погубили у току рата и нова власт након њега, а да та имена, осим спорадично, до 1991. нису помињана.

Са подручја које смо дефинисали као источну Билогору, аутори наводе податке за укупно 58 насеља, и то са подручја некадашњег **котара Бјеловар**:

- Општина Велика Писаница (стр. 732-760) 8 насеља;
- Општина Нова Рача (стр. 584-590; 604-606) 4 насеља;
- Општина Преспа (стр. 153) 1 насеље;
- Општина Северин (стр. 628-637) 2 насеља;
- Општина Шандровац (стр. 676 -688) 5 насеља.

Са подручја бившег котара **Ђурђевац**, општина Питомача, у прегледу се налазе 2 насеља (стр. 992-883).

Са бившим котаром Грубишно Поље нешто је сложенија ситуација, јер је Јасенаш (за којег немамо податке) из његовог састава припао административној управи Вировитице, а Велики Зденци из котара Гарешница постали саставни дио општине, односно бившег котара **Грубишно Поље**, који је представљен са двије цјелине:

- Град Грубишно Поље (стр. 436-501) са 25 насеља;
- Општина Велики Грђевац (с. 781-823) 11 насеља без

Дражице.

Држећи се принципа од којег су пошли и аутори пописујући „своје“ прешућене жртве, уврстили смо у прегледе који слиједе само оне који су директно или индиректно учествовали у рату на страни квислинга и окупатора, те оне цивиле погубљене од стране антифашиста због стварне сарадње са непријатељем или због лажне оптужбе, о чему немамо валидне документе. При томе смо предузели слиједеће кораке:

1. У поменутих 58 насеља наведено је у књизи укупно 1.607 страдалих.
2. Због несигурних података о Козарчанима убијеним на Билогори, у овом Зборнику о жртвама Билогоре изос-

тавили смо опис околности у којима су се нашли, од заробљавања на Козари до упућивања на Билогору, а потом у логор Јасеновац. Такође, нисмо обрађивали ни оно мало сачуваних информација о њима, већ само домицилно становништво. Исти приступ примјенили смо и на колонисте досељене из Лике, Херцеговине, Хрватског Загорја и других крајева на имања протјераних Срба⁶, те у обраду података уврстили само оне који су као домицилно становништво промијенили мјесто боравка из једног билогорског насеља у друго. Међу 773 досељене породице највећи дио је дошао из других крајева, а имали су у току рата 78 погинулих, 25 након рата, те 57 цивила које су ликовидирали партизани, укупно 160 страдалих.

3. Од преосталих 1447 страдалих из редова домицилне популације, пажљивим праћењем онога што су аутори изложили уз тврдњу да се ради о погибијама цивила при борбама у насељу, несретним случајевима, погибијама војника ВКЈ у априлском рату 1941. год. и другим разлозима губитка живота, издвојили смо 251 лице и уврстили их пуним именом и презименом у прегледе жртава по насељима. Један од показатеља да ли се ради о колонисти или неком рођеном на Билогори, ако је цивил убијен од партизана или послужератних власти, судска је одлука о конфискацији имовине стрељаном. Тамо гдје такве одлуке нема, ради се најчешће о колонистима који властита имања на Билогори нису ни имали.

⁶ Види рад др Филипа Шкиљана у овој књизи - *Organizirana prisilna iseljavanja Srba sa području kotara Grubišno Polje 1941.*

4. На крају, остало је за обраду **1.196** страдалих, **359** цивила убијених од стране партизана и власти непосредно након рата, те **837** погинулих војника, 606 у рату и 231 који који су погубљени после 15. маја 1945, не рачунајући страдале интерниране у Србији.

Иако су подаци објављени у књизи аутора Блажековић-Вусић-Ивковић интегрални дио билегорских ратних догађања, било би непримјерено да се уз имена силом закона мобилисаних, невољних, па и случајних људи, објављују и имена и даје непотребна пажња сподобама какве не бисмо радо жељели у сусједству. Та се имена, после три четврти вијека, осим изузетно, не могу разлучити једна од других, па једино преостаје да се објелодане статистички подаци који не само да показују масован одазив на ватиканско-ушашки позив на погром Срба, Јевреја, Рома, па и Хрвата неистомишљеника, већ јасно освјетљавају и објашњавају актуелно и политички живо наслијеђе ендехазиског клерофашизма, које данас, по објављеним анкетама, подржава забрињавајући дио популације Хрватске, укључујући актуелну власт, а судећи по изнијетим ставовима, и ауторе књиге.

Табеле, карте и други сажети прикази који слиједе, настале су ауторовом обрадом текстуалног материјала изнијетог у поменутој књизи, те у мањој мјери коригованог на основу властитих истраживања и других извора.

ПРИПАДНИЦИ КВИСЛИНШКИХ ФОРМАЦИЈА ИЗ ИСТОЧНЕ БИЛОГОРЕ КОЈИ СУ ИЗГУБИЛИ ЖИВОТ У РАТУ 1941.-1945.

/ У преглед нису укључени погинули колонисти који су насељени на имања прогнаних српских породица 1941./

Р. бр.	Насеље	Формација				Народност				УКУПНО
		Усташе	Домобрани	Остали оружници	У њемачкој војсци	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
1.	Бабинац	2	4			1	5			6
2.	Бачковица			1			1			1
3.	Беденик	2	1		2		5			5
4.	Беденичка		1				1			1
5.	Булинац	2		1			3			3
6.	В. и Н. Писаница	22	7	1	12	3	28		11 ¹	42
7.	Даутан	9			1		10			10
8.	Кашљавац	2	4	2	3	1	10			11
9.	Ласовац и Л.Брдо	15	3		4		22			22
10.	Оровац	16	6	2			24			24
11.	Патковац		1				1			1
12.	Полум	4					4			4
13.	Пупелица	2	5	1		1	7			8
14.	Равнеш	4	2				6			6
15.	Рибњачка	21	5		1		27			27
16.	Северин	6	6				11	1		12
17.	Стара Рача	7	2			2	7			9
18.	Чађавац	2	1	1	1		5			5
Σ	КОТАР БЈЕЛОВАР	116	48	9	24	8	177	1	11	197

Р. бр.	Насеље	Формација				Народност				УКУПНО
		Усташе	Домобрани	Остали оружници	У њемачкој војсци	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
19.	Брзаја									
20.	Велика Барна	19	10		1	1	29			30
21.	В. Дапчевица	1					1			1
22.	В. Јасеновача	7	3		1	1	10			11
23.	В. Ператовица	5			1	1	4		1 ¹	6
24.	В. Грђевац	30	8	2	2	4	36	1	1 ¹	42
25.	Велики Зденци	12	5		1		17		1 ²	18
26.	Гаково									
27.	Горња Ковачица	14	3		25	3	17		22 ^{1/2}	42
28.	Горња Рашеница	11	4		2		13	4		17
29.	Грбавац	6	5			5	6			11
30.	Грубишно Поље	28	16		9	6	34	8	5 ¹	53
31.	Дјаковац	2	5	1		2	6			8
32.	Доња Ковачица	2	4	3			9			9
33.	Доња Рашеница	3	5		1		3	6		9
34.	Зринска	11	5	1	1		18			18
35.	Иваново Село		15		2			17		17
36.	Лончарица	3	3			3	3			6
37.	Мала Барна	4	2		3		8		1 ¹	9
38.	Мала Дапчевица									
39.	Мала Јасеновача				1				1 ²	1
40.	М. Ператовица		4			1	3			4
41.	Мала Писаница	1					1			1
42.	Мали Грђевац									

43.	Мали Зденци	6	2				7	1		8
44.	Муније	1						1		1
45.	Орловац	3	1				3		1 ²	4
46.	Павловац	32	7		4		42		1 ²	43
47.	Пољани	3	7		3		9	3	1 ¹	13
48.	Растовац	1	3			1		3		4
49.	Сибеник									
50.	Тополовица	9	1				10			10
51.	Тројеглава	5	1		1		3	4		7
52.	Турчевић Поље	1	1	1			1	2		3
53.	Цремушина			1			1			1
Σ	КОТАР Г. ПОЉЕ	220	120	9	58	28	294	50	35	407
54.	В. Трешњевица									
55.	Дињевац	2					2			2
Σ	КОТ. БУРЂЕВАЦ	2					2			2
Σ 1-55 Преглед погинулих из насеља у којима су живјели прије рата, без колониста ³ .		Формација				Народност				УКУПНО
		Усташе	Домобрани	Остали оружници	У њемачкој војсци	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
		338	168	18	82	36	473	51	46	
Котар Г. Поље**		220	120	9	58	28	294	50	35	407
Бјеловар, 18 насеља		116	48	9	24	8	177	1	11	197
Бурђевац, 2 насеља		2					2			2

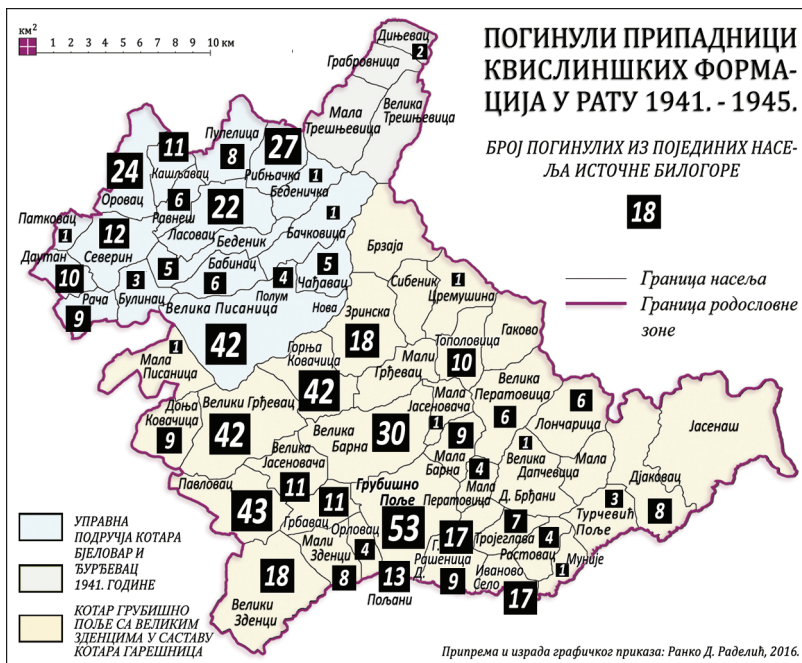
* Остале народности: ¹Нијемци 41, ²Срби 5 (Стево Ђукић из Павловца, Миле Нијемчевић из Горње Ковачице, Раде Мачак из Мале Јасеноваче (SS), Никола Девих из Вел. Зденаца, Милан Басара из Орловца).

** У оквиру котара Грубишно Поље налазе се и подаци за Велике Зденце, који су у његовом саставу тек после рата. У овом и другим пре гледима нисмо износили податке о селу Дражица, које се и прије и после рата налазило у саставу котара Грубишно Поље, али не и у географској зони коју третирамо као источну Билогору.

Подаци за 4 насеља из котара Ђурђевац (Велика и Мала Трешњевица, Дињевац и Грабровница) су непотпуни, као и за Јасенаш који је у саставу Грубишног Поља.

³ Погинуло 78 колониста Хрвата на имањима протјераних Срба, поријеклом изван зоне источне Билогоре:

Бабинац 1, Бачковица 1, Беденичка 2, Велика и Нова Писаница 19, Ласовац и Ласовац Брдо 7, Оровац 1, Полум 1, Пупелица 4, Равнеш 3, Рибњачка 2, Северин 1, Чађавац 4, Брзаја 1, Велика Барна 2, Вел. Ђурђевац 4, Горња Ковачица 2,

Горња Рашеница 1, Грубишно Поље 8, Зринска 3, Мала Барна 1, Мали Грђевац 1, Муније 1, Павловац 3, Пољани 3, Турчевић Поље 2.

⁴ Под „остали оружници“ налазе се наоружани државни службеници, попут лугара, стражара, пратиоца возова, као и сески старјешине, одн. усташки таборници.

⁵ ПРОПОРЦИЈА ПОГИНУЛИХ У ОДНОСУ НА НАЦИОНАЛНИ САСТАВ

Због нешто сложенијег приступа процјени затечене популације 1941. за читаву источну Билогору, репрезентативни примјер пропорције учешћа на окупаторској страни појединих националних скупина је котар Грубишно Поље, гдје је 1941. очекивани број житеља **28.277** - види прилог *Процјена броја становништва 1941. године*.

У прегледима источне Билогоре нисмо укључили насеље Дражицу (1941. г. - Хрвати 635, Чеси 41, Мађари 5; укупно 681), тако да послје редукције за Дражицу и укључивања Великих Зденаца (1941. - Чеси 597, Хрвати 510, Срби 412, Мађари 12, Нијемци 2, Роми 14, Јевреји 6, Словенци 4, Руси 2, остали 16; Укупно 1575), имамо састав котара Г. Поље: **УКУПНО 29.171** (Мађари 2.537, Нијемци 352, Срби 13.222, Хрвати 8.202, Чеси 4.576, остали 282). За потребе компарације, свели смо на 100 % оне народности које су имале погинуле међу квислинзима.

Р. бр.	Народност	Укупно 1941.		Погинули		Индекс
		Број житеља	%	У рату	%	
1.	Мађари	2.537	8,78	28	6,88	0,78
2.	Нијемци	352	1,22	30	7,37	6,04
3.	Срби	13.222	45,77	5	1,23	0,027
4.	Хрвати	8.202	28,39	294	72,24	2,54
5.	Чеси	4.576	15,84	50	12,28	0,78
УКУПНО		28.889	100,0	407	100,0	

ПРИПАДНИЦИ КВИСЛИНШКИХ ФОРМАЦИЈА ИЗ ИСТОЧНЕ БИЛОГОРЕ КОЈИ СУ ИЗГУБИЛИ ЖИВОТ ЖИВОТ НАКОН РАТА 1945.

/У преглед нису укључени погинули колонисти који су насељени на имања прогнаних српских породица 1941. године /

Р. бр.	Насеље	Формација				Народност				УКУПНО
		Крижни пут	Осуђени	„Крижари“	Остало	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
1.	Бабинац									
2.	Бачковица									
3.	Беденик	4	1	1			6			6
4.	Беденичка									
5.	Булинац	1					1			1
6.	В. и Н. Писаница	10	1	1	7	2	12		5 ¹	19
7.	Даутан	2			2		4			4
8.	Кашљавац				2		2			2
9.	Ласовац и Брдо	8	1		3		12			12
10.	Оровац	4			1		5			5
11.	Патковац	2					2			2
12.	Полум									
13.	Пупелица	2			1		3			3
14.	Равнеш	1			3		3		1 ²	4
15.	Рибњачка	18			3		20		1 ²	21
16.	Северин	5	1				6			6
17.	Стара Рача	1	2				3			3
18.	Чађавац	5			1		6			6
Σ	КОТАР БЈЕЛОВАР	63	6	2	23	2	85		7	94

Р. бр.	Насеље	Формација				Народност				УКУПНО
		Крижни пут	Осуђени	„Крижари“	Остало	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
19.	Брзаја	1			1		2			2
20.	Велика Барна	5	1		3		9			9
21.	В. Дапчевица									
22.	В. Јасеновача	6					6			6
23.	В. Ператовица				1		1			1
24.	Велики Грђевац	18	1	2	4		24	1		25
25.	Велики Зденци	10		2	1		13			13
26.	Гаково									
27.	Горња Ковачица	5			3		4		4 ¹	8
28.	Горња Рашеница			1			1			1
29.	Грбавац				1		1			1
30.	Грубишно Поље	3	5		3		10		1 ¹	11
31.	Дјаковац				1		1			1
32.	Доња Ковачица	2					2			2
33.	Доња Рашеница									
34.	Зринска	11			2		12		1 ²	13
35.	Иваново Село	2			1			3		3
36.	Лончарица									
37.	Мала Барна	5				1	4			5
38.	Мала Дапчевица	1				1				1
39.	Мала Јасеновача									
40.	Мала Ператовица	1					1			1
41.	Мала Писаница									
42.	Мали Грђевац									

43.	Мали Зденци	5			1		6			6
44.	Муније	2						2		2
45.	Орловац									
46.	Павловац	11	1		2		14			14
47.	Пољани	1					1			1
48.	Растовац	1					1			1
49.	Сибеник	1				1				1
50.	Тополовица	1					1			1
51.	Тројеглава	2			3		1	4		5
52.	Турчевић Поље	1						1		1
53.	Цремушина									
Σ КОТАР Г. ПОЉЕ		95	8	5	27	3	115	11	6	135
54.	В. Трешњевица		1				1			1
55.	Дињевац		1				1			1
Σ КОТ. БУРЂЕВАЦ			2				2			2
Σ 1-55 Преглед погинулих из насеља у којима су живјели прије рата, без колониста ³ .		Формација				Народност				УКУПНО
		Крижни пут	Осуђени	„Крижари“	Остало	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*	
		158	16	7	50	5	202	11	13	
Котар Г. Поље**		95	8	5	27	3	115	11	6	135
Бјеловар, 18 насеља		63	6	2	23	2	85		7	94
Бурђевац, 2 насеља			2				2			2

* Остале народности: ¹Нијемци 10, ²Срби 3 (Глумац Јован Стево р. 1919. из Зринске одликован у усташама 6 пута и убијен на „Крижном путу“, Никола А. Тучанац из Равнеша, Милан А. Таталовић из Рибњачке).

****** У оквиру котара Г. Поље налазе се и подаци за В. Зденце.

Подаци за 4 насеља из котара Ђурђевац (Велика и Мала Трешњевица, Дињевац и Грабровница) су непотпуна, као и за Јасенаш који је у саставу Грубишног Поља.

³ **Погинуло 25 колониста** Хрвата са имања протјераних Срба: Велика и Н. Писаница 5, Ласовац 5, Полум 2, Пупелица 1, Рибњачка 1, Северин 1, Чађавац 4, В. Грђевац 2, Г. Поље 2, Лончарица 1, М. Барна 1.

⁴ Под одредницом *Крижни пут* (тзв.) подразумејемо и *Блајбург*, иако на самом блајбуршком пољу једва да је ико убијен, већ током маршева на подручју Словеније, Хрватске и даље.

Озбиљни аутори попут Славка Голдштајна, као и савезнички извори, наводе процјену до око 20.000 страдалих („... *зет Анте Павелића, поглавника НДХ, Срећко Пшеничник, на првој комеморацији 1990. говорио је о 10.000 жртава* ...“ – С. Стојићевић: *Преки суд*, Политика, Београд, 20. маја 2008. год. - <http://www.politika.rs/scc/clanak/42766/ПРЕКИ-СУД>) уз изричиту тврдњу да није било убијених цивила, за разлику од тенденциозног броја неколико десетина пута увећаног броја жртава са којом манипулишу чак и савремени хрватски извори са врха власти. Актуелна је тенденција повећање броја жртава, нарочито цивила, уз истовремено минимизирање јасеновачких жртава, што је провидна и простачка политика, али која код наивног *pućanstva* има поклонице.

Након безусловне предаје Њемачке савезничким снагама, формално је завршио у Европи 2. свјетски рат. Насупрот томе, Павелић је као шеф вазалне државе наредио снагама под својом контролом да се не предају

ЈА (тада већ признатом члану савезничке коалиције), још су недељу дана, до 15. маја пружале отпор, па су чак и нападале партизанске позиције да би обезбједиле пробој. Тиме је Павелић лишио своје трупе заштите међународног ратног права и по том истом праву их свео на статус наоружаних разбојничких банди.

Осуђени су погубљени одлуком власти након рата, а *Крижари* су припадници устаških група преосталих након рата или накнадно убаčenих терориста под руководством извјесног Божицара Каврана (активности под именом *Deseti travanj* имале су за циљ устанак и рушење нове власти. У операцији *Гвардијан* УДБА их је све похватала, а Кавран осуђен и објешен 1948.). Термини *Крижни пут* и *крижари* су у основи пропагандни термини сковани у круговима римокатолничке клерикалне врхушке да би се припадницима најозлоглашенијим војних формација у историји цивилизације дао с једне стране конотативни ореол светости и мучеништва, а с друге указало на тобожњу мисију ослобођења хрватске *свете земље*. Она то и јесте, али посвећена крвљу невиних, а не оних из Блајбурга гдје би се невини могли на прсте избројати.

ПРЕГЛЕД ЦИВИЛА·ИСТОЧНЕ БИЛОГОРЕ КОЈИ СУ ПОГУБЉЕНИ КАО САРАДНИЦИ ФАШИСТА У РАТУ 1941-1945. И НАКОН РАТА

/У преглед нису укључени погинули колонисти који су насељени на имања прогнаних српских породица 1941. год./

Р. бр.	Насеље	Период		Народност				Жене	УКУПНО
		1941-1945.	Након рата	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*		
1.	Бабинац								
2.	Бачковица	2			1		1 ²		2
3.	Беденик	3	4	1	6			2	7
4.	Беденичка	2			2				2
5.	Булинац								
6.	В. и Н. Писаница	20	21	6	22		1 ² 12 ¹	10	41
7.	Даутан	3	1		4			1	4
8.	Кашљавац	3	2		3		2 ²	1	5
9.	Ласовац и Л.Брдо	5	3		7		1 ²		8
10.	Оровац	2	2		4				4
11.	Патковац	2	4		3		3 ¹		6
12.	Полум								
13.	Пупелица	1			1				1
14.	Равнеш	4	1		5			1	5
15.	Рибњачка	6	4		10			1	10
16.	Северин	4	1		5			1	5
17.	Стара Рача	3	2		5				5
18.	Чађавац	1	3	1	2		2 ¹	1	5
Σ	КОТАР БЈЕЛОВАР	62	48	8	80		22	18	110

Р. бр.	Насеље	Период		Народност				Жене	УКУПНО
		1941-1945.	Након рата	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*		
19.	Брзаја	3			3				3
20.	Велика Барна	16	4		20			2	20
21.	В. Дапчевица	1	1		1		1 ²	1	2
22.	В. Јасеновача	2			2				2
23.	В. Ператовица	9		1	8			1	9
24.	В. Грђевац	14		1	10		3 ¹		14
25.	Велики Зденци	2	3		4	1			5
26.	Гаково	4		1	3				4
27.	Горња Ковачица	8	1	2	3		4 ¹		9
28.	Горња Рашеница	12	3		13	2		3	15
29.	Грбавац	5	1	3	3				6
30.	Грубишно Поље	22	16	6	25	3	4 ¹	1	38
31.	Дјаковац	2	2		4				4
32.	Доња Ковачица	4	1		5				5
33.	Доња Рашеница	4				4			4
34.	Зринска	6	2		6		2 ²	2	8
35.	Иваново Село	9	3		1	11			12
36.	Лончарица	2	2	2	2			1	4
37.	Мала Барна	10	1	1	10			1	11
38.	Мала Дапчевица	9	1	3	7			1	10
39.	Мала Јасеновача	2			1		1 ²	2	2
40.	М. Ператовица	6	1	4	3			1	7
41.	Мала Писаница								
42.	Мали Грђевац	5			4		1 ¹		5
43.	Мали Зденци	2	1		2	1			3

44.	Муније	2				2			2
45.	Орловац		1		1				1
46.	Павловац	7	2		7	2		2	9
47.	Пољани	2	1		3				3
48.	Растовац	9		1		7	1 ²	1	9
49.	Сибеник	1			1			1	1
50.	Тополовица	8			8				8
51.	Тројеглава								
52.	Турчевић Поље	6			2	3	1 ²		6
53.	Цремушина	6		1	4		1 ¹	1	6
Σ	КОТАР Г. ПОЉЕ	200	47	26	166	36	19	21	247
54.	В. Трешњевица	1					1 ²	1	1
55.	Дињевац	1			1				1
Σ	КОТ. БУРЂЕВАЦ	2			1		1	1	2

Σ 1-55 Преглед страдалих из насеља у којима су живјели прије рата, без колониста ³ .	Период		Народност				Жене	УКУПНО
	1941-1945.	Након рата	Мађари	Хрвати	Чеси	Остали*		
Грубишно Поље**	200	47	26	16 6	36	19	21	247
Бјеловар, 17 насеља	62	48	8	80		22	18	110
Ђурђевац, 4 насеља***	2			1		1	1	2

* Остале народности: ¹Нијемци 30, ²Срби 12 (Бранко Чачуга и Марија Жабал р. Чачуга из Кашљавца, Стево Јовић и Сава Карановић р. Шкарић из Зринске, Стеван Маливуковић из Лас. Брда, Стево Лазић из Бачковице, Коњевић Стеван, прекрштени Србин из Турч. Поља и Сава Малени-ца р. Цвијић из М. Растовца, Милка Божицковић р. Босанац из В. Треш-

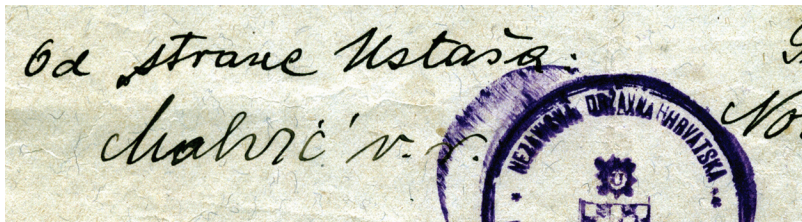
њевице, Славка Тудић р. Таталовић из Велике Писанице, Српкиња *НН* из М. Јасеноваче стријељана је 1. јуна 1942. г. (*Пражић*, стр. 102); Адам Боговић из В. Дапчевице убијен 3. нов. 1945. од непознатих лица.

** У оквиру котара Грубишно Поље налазе се и подаци за В. Зденце. У овом и другим прегледима нисмо износили податке о селу Дражица, које се и прије и после рата налазило у саставу котара Грубишно Поље, али не и у компактној географској зони коју третирамо као источну Билогору.

*** Подаци за 4 насеља су непотпуна, као и за Јасенаш.

³ У току рата партизани су погубили 49 цивила колониста, а 8 је страдало након рата – Беденичка 1, В. Писаница 10+1, Ласовац 1, Оровац 1, Чађавац 2+2, Вел. Грђевац 0+1, Гаково 1+1, Г. Ковачица 4, Г. Поље 14, Доња Рашеница 1, Зринска 2, Лончарица 1, Мала Барна 5+2, М. Јасеновача 0+1, М. Зденци 1, Павловац 1, Растовац 1, Сибеник 1, Тополовица 2.

- Термин *цивили* овдје треба узети условно, најчешће се овдје радило у току рата о активним сарадницима усташке власти, попут Фрање Хорвата из Грубишног Поља који је један од „наручилаца и извршиоца“ априлског погрома над Србима 1941, доушницима међу којима је било и Срба (Стеван Коњевић из Турчевић Поља који је издао Гедеоно Богдановића Гецу или Стево Лазић из Бачковице који је виновник смрти Кљајића и Павића), неријетко егзекуторима, као и припадницима ма усташке власти на терену, попут „сеоског старјешине“ Јосипа Частека из Горње Рашенице или Антуна Јелинека и Стеве Малвића, усташких таборника у Ивановом Селу и Пупелици, који су одлучивали о животу и смрти, о томе хоће ли вагони са комшијама у Србију или Јасеновац. Међутим, овдје не треба искључити ни ратни злочин у појединим случајевима (нпр. Ловренчић *Миле* Драган из Горње Рашенице, дијете од 11 година убијено је, ако већ није страдало од топовске паљбе у борби око куће усташе Кеглена

На слици – потпис у име Стеве Малвића из Пупелице на документу од 31. јула 1941. о конфискацији српске имовине

(што није најјасније из извјештаја усташке котарске власти од 15.11.1943, с. 439.), неселективних убистава или убистава из личних побуда, па и страсти (примјери Божичковић Милка, р. Босанац у Бабинцу, као и Гаталица Љубан Тина, р. Бакрач коју је убио партизан, али је погрешно евидентирана и код Вусића, али и као убијена од усташа 1942. године у логору Јасеновац).

Иако се из послјератних свједочења мјештана Велике Писанице да закључити да су домаћи Нијемци имали коректнији однос према српском становништву него усташке власти, због сарадње са окупатором из Велике Писанице исељена су 84 њемачка домаћинства са 306 чланова. Претходно је погинуло у њемачкој војсци 16 мушкараца и страдало 10 цивила. Сличну судбину имали су и Мађари који су одбили учествовање у НОБ-у. Поступке забиљежене код депортација Нијемаца и Мађара после завршетка ратних дејстава, посебно услове у логорима у Великој Писаници и нарочито на Крндији гдје су њемачки цивили најчешће страдали од тифуса, данас би тешко могли правдати.

Ратни метеж није био имун ни на оно што би данас назвали *false flag* операцијама, што је такође узимало своје главе. Лич-

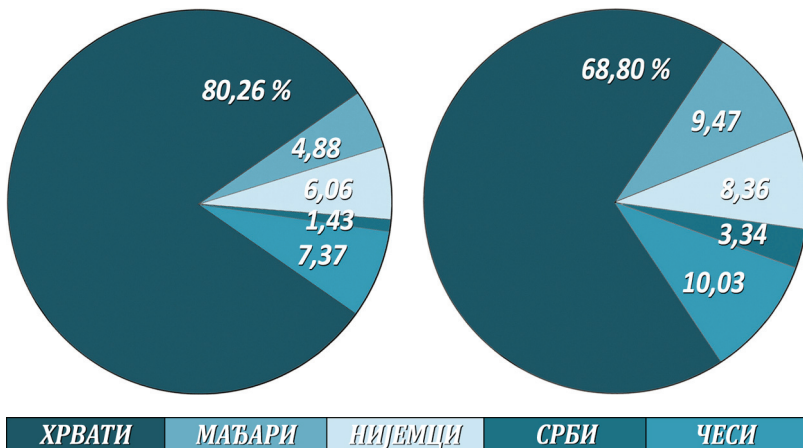
но ми је познат бизаран случај, истина не у источној Билогори, гдје је релативно високо позиционирани партизански официр организовао пред крај рата убиство брачног пара, својих даљих рођака, тако да то изгледа као да су страдали од усташа, е да би он могао послје рата наслиједити имање. Истина и детаљи о њој испливали су тек почетком 21. вијека, када ни налогодавац ни егзекутори више нису били међу живима.

Изгледа да је на правди Бога страдао и Стеван Маливуковић из Ласовачких Брда – „ ... partizani ga ubili 21. siječnja 1943. u Brzaji jer je upozorio hrvatske vojnike na partizansku zasjedu.“ - *Vusić str. 681*; У поступку пред Котарским судом у Бјеловару, 19. апр. 1963, свједоци изјављују - *Malivuković Stevo je nastradao jer je bio krivo optužen* (svjedok Ivanović Milan ratar iz Lasovac Brda kbr. 14), Knežević Rade ratar iz Bačkovice kbr. 81. - *U daljem iskazu iskazuje suglasno kao i svjedok Ivanović Milan.*

ВОЈНИЦИ И ЦИВИЛИ ПОЗИЦИОНИРАНИ НА СТРАНИ НДХ И ЊЕМАЧКОГ РАЈХА (СА СРБИМА ИНТЕРНИРАНИМ У СРБИЈИ)

са источне Билогоре, страдали у рату и након њега

Р. бр.	Народност	Војници		Цивили		Σ
		Рат	Након рата	Рат	Након рата	
1.	Мађари	36	5	25	9	75
2.	Нијемци	41	10	18	12	81
3.	Срби	6	6	9	3	24
4.	Хрвати	473	202	180	67	922
5.	Чеси	51	11	31	5	98
УКУПНО		607	234	263	96	1200

На слици горе: Учешће појединих националних скупина међу погинулим квислиншким војницима (лијево) и цивилима.

Срби страдали у служби НДХ и њемачког Рајха

СРБИ ВОЈНИЦИ ПОГИНУЛИ У КВИСЛИНСКИМ ФОРМАЦИЈАМА И ПОГУБЉЕНИ НАКОН РАТА ОД НОВИХ ВЛАСТИ

Басара НН Милан, Србин, рођ. 1919. из Орловца. Био је у саставу војних формација НДХ. Није јасно да ли се због болести или рањавања нашао на „III. Kirurškom odjelu Vojne bolnice“ у Загребу, гдје умро у новембру 1942.

Глумац Јован и Драгана р. Бадовинац Стево, Србин, рођ. 1919, Зринска, одликован у усташама 6 пута и убијен на „Крижном путу“.

Девих Миле Никола, Србин, р. 1909. године у Великим Зденцима. Био је домобран, заробљен и убијен од партизана 1943. када је дошао кући на допуст.

Ђукић Светозар и Ева р. Станкић Стево, Србин, рођен године 1915. у Павловцу. Био је у усташама, „nestao и povlačenju 1945“.

Мачак НН Раде, Србин, рођ. 1917. у Малој Јасеновачи. У *Spisku likvidiranih od 15. IX. 1944. g. do 1. I. 1945. g.* Odsjeka za oblast VI. Korpusa Odjela zaštite naroda, Br. 25, дана 25. I. 1945. г, под редним бројем 76. налазимо слиједеће: „Mačak Rade, rođen 1917. Mala Jasenovača, Grubišno Polje, Hrvatska, došao u NOV 4. XI. 1944. Isti je bio gestapovac dvije godine i sudjelovao u svim borbama protiv NOV vodjenim u Slavoniji“.

Нијемчевић НН Миле, Србин, рођ. 1914, из Горње Ковачице. Погинуо у току рата у усташкој формацији у околини Јасеновца.

Таталовић Антоније и Ева р. Црнковић Милан, Србин, р.1906. из Рибњачке, био је усташки водник, убијен у заробљеничком логору од власти после рата.

Тучанац Адам и Марија р. Милаковић Никола, Србин, р. 1906. г, из Равнеша, домобран, убијен на „Крижном путу“.

Цвикић Миле Никола, Србин, рођен 1915(?) у Г. Пољу, прије рата у ваздухопловству Краљевине Југославије, погинуо 1943. као њемачки пилот у *Luftwaffe* на руском фронту. Брат Николин, Гојко, убијен од усташа у Јадовну 1941. /*Басташић*, стр. 232./

СРБИ ЦИВИЛИ ПОГУБЉЕНИ ОД ПАРТИЗАНА У 2. СВЈЕТСКОМ РАТУ И ОД НОВИХ ВЛАСТИ НАКОН РАТА

Боговић НН Адам, *Србин* из Вел. Дапчевице убијен је 3. новембра 1945. од непознатих лица, по документу Окружног народног одбора Дарувар (бр. пов 66/45). Нема назнака да је за убиство неко одговарао или да је вођена истрага, те се вјероватно ради о ликвидацији са знањем власти.

Жабал Јован Марија, *Српкиња*, рођ. Чачуга 1887. год. у Беденику, сестра Бранка Чачуге, изјашњавала се као Хрватица, римокатолкиња. Наставница грађанске школе, живјела је у Кашљавцу. Партизани је убили 1. маја 1945. г. у Преспи због сарадње са непријатељем.

Јовић Томо Стево, *Србин*, р. 1905. из Зринске. Убијен 11. октобра 1941. од партизанске групе Гедеона Богдановића – Геце. У тим првим мјесецима рата група је ликвидирала неколико истакнутих сарадника усташке власти, на које је народ указао. Вусић (с. 821) пише – „Obitelj Jović simpatizirala je HSS, otac Tomo bio je vodeći HSS-ovac.“ Општински суд у Грубишном Пољу му је 1945. конфисковао имовину.

Карановић Дмитар и Савка р. Шкарић Сава, *Српкиња*, р. 1919. из Зринске, имала је троје дјеце, супруг убијен у Јасеновцу. По наређењу Милана Попаре – Сеље стрељана је половином јануара 1943. због наводне сарадње са усташама у току борби у Зринској, 7. јан. 1943.

Коњевић НН Стеван, *Србин*, р. прекрштени Србин из Турчевић Поља, У Турчевић Пољу су живјеле двије породице Коњевића, од којих је хрватска била поријеклом из села Пријебоја са Плитивичких језера. Сте-

ван је стријељан од партизана због пријаве усташа-ма Гедео́на Богдановића - Геце, који је преноћио у Турчевић Пољу код Ане Микелић, њеног шеснаесто-годишњег сина Николе и млађе ћерке Зорке. Посли-је вишесатне ноћне борбе, опкољен са око 30 усташа у бијелим маскирним униформама, Гецо је убио дво-јицу усташа, тројицу ранио, извео Ану и дјецу и са њима отишао у Гаково. Парадоксално је, али Коње-вић је својом издајом те ноћи, 3. марта 1942. год, од Геце направио билогорску народну легенду и хероја.

Лазић НН Стево, Србин, р. у Бачковици, стријељаки га партизани 8. октобра 1944. Лазић Стево је у Билогори био познат по томе што је 6. септембра 1941. уз помоћ своје супруге и Пере Велагића издао и тиме изазвао погибију Ђуре Кљајића из Малог Грђевца и Стеве Па-вића из Зринске, чланова прве партизанске групе Ге-део́на Богдановића – Геце у Билогори. Марија, ћерка Стеве Лазића је била вјерена за усташког официра, па је то био повод за лојалност властима и пријаву уста-шама партизана које је угостио.

Маленица Глишо Сава, Српкиња, р. Цвијић 1921. год. у Малом Раствовцу. По изјави Фрање Франтала из Рас-товца, партизани су је убили 1944. године због тога што се удала за усташу.

Маливуковић Буро и Ана Стеван, Србин, рођен 1904. у Ласовачким Брдима. „ ... partizani ga ubili 21. siječnja 1943. у Brzaji јер је upozorio hrvatske vojnike на parti-zansku zasjedu.“ - *Vusić* str. 681; У поступку пред Ко-тарским судом у Бјеловару, 1963, свједоци изјављу-ју – *Malivuković Stevo је nastradao јер је био krivo optužen* (Свједоци Милан Ивановић из Ласовачких Брда и Ра-де Кнежевић из Бачковице).

НН, *Српкиња*, из Мале Јасеноваче. Растко Пражић у својој књизи (*Цивилне жртве терора ...*) на стр. 101-103. цитира извјештај командира самосталног партизанског вода, Милана Попаре - Сеље, надређеном Штабу славонских партизанских одреда у којем се наводи да је 1. јуна 1942. једна „desetina otišla s komandиром на пут i likvidirala u Maloj Jasenovači једног усташу i једну ženu (pravoslavne narodnosti) izdajnika narodnog“.

Тудић Антун Славка рођена *Микоч* у Рибњачкој 1916, српског поријекла по мајци *Мари* рођеној *Таталовић* из Велике Писанице. Убили је припадници УДБ-е 19. септембра 1946. г. у Великој Писаници.

Чачуга Јован Бранко, *Србин*, р. 1887. у Беденику, мајка *Марија*, Хрватица р. *Кос*. Новинар. Партизани су га убили у Беденику 1945. године. Интересантно је да је Бранков син из Загреба, још почетком 21. вијека нападао у својим текстовима Душана Басташића из Бањалуке због организације комеморација у Јадовну.

Неколицина других убистава Срба изведена од појединих припадника партизанског покрета због страсти, користољубља или других личних побуда, немају карактер казне због сарадње са квислиншким и окупаторским снагама, те их овдје не наводимо.

ПРИСИЛНО ИЛИ САМОСТАЛНО ИСЕЉЕНИ СРБИ БИ- ЛОГОРЦИ У СРБИЈИ, ПОГУБЉЕНИ КАО САРАДНИЦИ ОКУПАТОРА

Глежњић НН Петар, *Србин*, р. 1901. у Великој Дапчевици (у извору *Отворена књига*¹ је погрешан испис „Глежјинић“ и „место рођења може бити Велика Тапчевица“. Од усташа одведен 13.8. 1941. године из Велике

Дапчевице са породицом у логор Пожега, одакле је интерниран 18.8. у Србију. По ослобођењу, 1944. год. осуђен на смрт као „колаборант/агент“. /Архив ВА, књига II Суд 1945/833 ВС Крагујевачке В.О. Веће при Јагодинском војном подручју/

Зечевић НН Милан, *Србин*, р. 1886. у, Великом Грђевцу, убијен од нових власти као припадник СДК² након ослобођења Београда, 31.10.1944. у Смедереву. /Архив Србије, БИА, Центар Смедерево/

Поповић Т. Милорад, *Србин*, р. 1902. у Грубишном Пољу, погубљен од нових власти 1945. у Смедеревској Паланци (?) као бивши припадник СДС³ – жандармеријски наредник. /Архив ИАСП – НО срез Јасенички, Паланка/²

Радојчић Стојан Миливој, *Србин*, рођен 1912. у Доњој Рашеници, „стрељан“ од нових власти по ослобођењу Београда октобра 1944, као „чиновник полиције“ у Београду (припадник СДС³).

СРБИ СТРАДАЛИ У СЛУЖБИ НДХ И ЊЕМАЧКОГ РАЈХА

БИЛОГОРСКИ СРБИ – Погинули војници у квислиншким формацијама и цивили погубљени као сарадници окупатора	Војници		Цивили		Σ
	Рат	Након рата	Рат	Након рата	
НДХ	6	3	9	2	20
СРБИЈА под окупацијом	-	3	-	1	4
УКУПНО	6	6	9	3	24

¹ *Отворена књига*, Регистар жртава Комисије за тајне гробнице убијених после 12. септембра 1944, Министарство правде Републике Србије, 2010. —

<http://www.otvorenaknjiga.komisija1944.mpravde.gov.rs/>

Регистар садржи имена и податке за 59.554 лица, гдје није искључено да би се пажљивом претрагом због могућих грешака у испису, пронашао још неки Билогорац.

² Димитрије Љотић, вођа фашистичког покрета „Збор“ формирао је октобра 1941. партијску војску – Српску добровољачку команду (*Serbisches Freiwilligenkorps*), која је крајем 1942. преименована у Српски добровољачки корпус (СДК). Под командом Вермахта (*Wehrmacht*) СДК је на тлу окупиране Србије водио борбу против партизана и у мањем обиму против четника Драже Михаиловића.

³ СДС - Недићева Српска државна стража

